

GIÁO DỤC THÓI QUEN VĂN HÓA VỆ SINH CHO TRẺ MẪU GIÁO – MỘT BIỆN PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG GIÁO DỤC MẦM NON

Nguyễn Thị Thanh Huyền*, Nguyễn Thị Thanh

Trường Đại học Sư phạm – ĐH Thái Nguyên

TÓM TẮT

Giáo dục thói quen văn hoá vệ sinh (TQVHVS) là một trong những nhiệm vụ của giáo dục con người toàn diện. Đối với trẻ mẫu giáo cần giáo dục những TQVHVS như: Thói quen văn hóa vệ sinh cá nhân; ăn uống; tiến hành hoạt động; giao tiếp có văn hóa. Quá trình hình thành thói quen cho trẻ được diễn ra theo các giai đoạn: Hiểu cách làm; Hình thành kỹ năng; Hình thành kỹ xảo. Để giáo dục TQVHVS cho trẻ mẫu giáo, có thể sử dụng các nhóm phương pháp: giáo dục thái độ đối với hành vi văn hóa: tổ chức luyện tập hành vi; giáo dục ý thức thực hiện hành vi. Quá trình giáo dục TQVHVS cho trẻ được thực hiện thông qua các con đường: Tổ chức các tiết học giáo dục vệ sinh: Các hoạt động vui chơi; Lồng ghép vào các hoạt động học có chủ đích; Luyện tập trực tiếp, thường xuyên trong sinh hoạt hàng ngày; Phối hợp với gia đình trong quá trình giáo dục trẻ.

Từ khoá: *Giáo dục, thói quen, văn hoá vệ sinh, trẻ mẫu giáo, chất lượng giáo dục.*

1. Vệ sinh là biểu hiện của nếp sống văn minh, một biện pháp khoa học nhằm mục đích bảo vệ, nâng cao sức khỏe của con người. Để vệ sinh trở thành thói quen văn hóa mỗi người cần phải có một quá trình tập luyện, rèn luyện và đấu tranh với bản thân.

Giáo dục thói quen văn hóa vệ sinh cho trẻ ngay từ lứa tuổi mầm non là một trong những nhiệm vụ giáo dục toàn diện có ý nghĩa lớn đối với sự hình thành và phát triển nhân cách của trẻ sau này. Bởi đây là giai đoạn đánh dấu sự tự lập dần dần trong sinh hoạt hàng ngày của trẻ, giai đoạn định hình nhân cách. Giáo dục thói quen văn hóa vệ sinh là rèn luyện cho trẻ những thói quen của nếp sống văn minh như: tính sạch sẽ, ngăn nắp, gọn gàng... Đồng thời cung cấp cho trẻ những kiến thức cơ bản, khoa học về vệ sinh cá nhân. Bồi dưỡng cho trẻ những tình cảm, thái độ tích cực đối với việc thực hiện những hành vi văn hoá, tổ chức cho trẻ thực hiện các thói quen văn hoá vệ sinh trong sinh hoạt hàng ngày, giúp trẻ biết tự kiểm tra, đánh giá hành động vệ sinh của mình, của bạn... Từ đó hình thành cho trẻ thói quen thực hiện hành vi văn hoá vệ sinh, để trẻ

có thể tự bảo vệ mình, được sống thoải mái về thể chất và tinh thần - sống khỏe mạnh.

2. Đối với trẻ mẫu giáo cần phải giáo dục cho trẻ những thói quen văn hóa sau:

- Thói quen văn hóa vệ sinh cá nhân: Rửa mặt; rửa tay; đánh răng; chải tóc; mặc quần áo sạch sẽ; khi ho hoặc hắt hơi biết che miệng, mũi; sau khi đi dạo chơi biết rửa chân tay sạch sẽ và biết xếp gọn gàng giày dép vào nơi quy định; trước khi đi ngủ phải làm vệ sinh cá nhân, cởi bớt áo ngoài...

- Thói quen ăn uống có văn hóa vệ sinh: Việc ăn uống không những đáp ứng nhu cầu sinh lý của cơ thể mà còn có khía cạnh đạo đức, thẩm mỹ. Hành vi ăn uống có văn hoá vệ sinh là thể hiện sự tôn trọng mọi người xung quanh. Vì vậy, cần giáo dục cho trẻ mẫu giáo những quy định về ăn uống như:

Trước khi ăn: Biết rửa mặt, rửa tay sạch sẽ, lấy ghế và ngồi vào đúng vị trí của mình, biết mời mọi người xung quanh.

Trong khi ăn: Trẻ biết sử dụng dụng cụ ăn uống (cầm thìa bằng tay phải, bát bằng tay trái; cách giữ thìa, bát...), biết nhai và nuốt đồ ăn (ngậm miệng khi nhai, ăn uống từ tốn, nhai kỹ...), biết quý trọng đồ ăn thức uống (không

*Tel: 0983 856727

để thừa thức ăn, không làm vãi, đổ thức ăn...), không nói chuyện, đùa nghịch khi ăn.

Sau khi ăn: Tập cho trẻ biết để bát, thìa, bẻ ghế cất đúng nơi quy định; biết tự dùng khăn lau miệng, lau tay; biết uống nước súc miệng, không chạy nhảy đùa nghịch...

- Thói quen tiến hành hoạt động có văn hóa: Đối với trẻ mẫu giáo, thói quen hoạt động có văn hoá vệ sinh được thể hiện ở hành vi của trẻ khi tham gia vào các hoạt động học tập, vui chơi, lao động và các sinh hoạt khác. Giáo dục cho trẻ có thói quen hoạt động có văn hoá vệ sinh là giáo dục trẻ biết giữ gìn nắp nơi hoạt động, giữ gìn đồ dùng - vật liệu - sản phẩm hoạt động; không vứt rác bừa bãi. Sau khi chơi, học bài xong biết cất đồ dùng, đồ chơi đúng nơi quy định; không làm hỏng đồ dùng, đồ chơi; biết được mục đích hoạt động; thích được làm việc giúp đỡ người lớn; biết hoàn thành nhiệm vụ được giao...

- Thói quen giao tiếp có văn hóa: Thể hiện ở chỗ trẻ phải nắm được một số quy định về giao tiếp của trẻ với người lớn và bạn, trên cơ sở tôn trọng và có thiện chí; biết sử dụng các phương tiện ngôn ngữ và phi ngôn ngữ; biết chào hỏi mọi người thể hiện nhu cầu, thể hiện sự ân hận khi mắc lỗi, thể hiện sự quan tâm; biết nói lời cảm ơn, xin lỗi khi cần thiết; khi giao tiếp không được nói trống không ...[2]; [5].

3. Quá trình hình thành thói quen cho trẻ được diễn ra theo các giai đoạn:

Giai đoạn 1: Hiểu cách làm

Giáo viên cần hướng dẫn cho trẻ hiểu mỗi hành động gồm những thao tác nào? Các thao tác đó diễn ra theo trình tự như thế nào? Cách tiến hành mỗi thao tác cụ thể.

Giai đoạn 2: Hình thành kỹ năng

Hướng dẫn trẻ biết vận dụng những tri thức đã biết để tiến hành một hành động cụ thể nào đó. Việc tiến hành các hành động ở giai đoạn này đòi hỏi sự tập trung chú ý, có nỗ lực về ý chí và biết vượt qua khó khăn.

Giai đoạn 3: Hình thành kỹ xảo

Hướng dẫn trẻ biết biến các hành động ý chí thành các hành động tự động hóa, bằng cách luyện tập nhiều lần để giảm bớt tới mức tối thiểu sự tham gia của ý thức vào hành động. Cuối cùng cao hơn kỹ xảo, khi hành động đã tự động hóa sẽ trở thành thói quen [4].

4. Giáo dục thói quen văn hóa vệ sinh cho trẻ mẫu giáo, giáo viên mầm non có thể sử dụng các phương pháp sau:

Nhóm phương pháp giáo dục tình cảm đối với hành vi văn hóa cho trẻ:

Để giáo dục tình cảm đối với hành vi văn hóa cho trẻ có thể bằng cách:

- Tạo xúc cảm cho trẻ đối với môi trường xung quanh, từ đó giúp trẻ hành động hướng tới mục đích. Mục đích của phương pháp này nhằm giáo dục sự nhạy cảm cho trẻ, chuẩn bị tâm thế đón nhận hành vi, bởi thực tế khi trẻ có cảm xúc tốt trẻ sẽ dễ thể hiện điều đó trong hoạt động và giao tiếp.

- Sử dụng mẫu mực hành vi trong tác phẩm văn học, cuộc sống

Phương pháp này nhằm giúp trẻ nhận biết hành vi đúng, sai từ đó tạo tình cảm tích cực của trẻ đối với hành vi văn hóa. Có thể thực hiện thông qua việc cho trẻ làm quen với tác phẩm văn học, khen ngợi động viên trẻ khi trẻ thực hiện hành vi đúng.

- Tổ chức cho trẻ đàm thoại về chuẩn mực hành vi: Phương pháp này nhằm giúp trẻ tự xây dựng biểu tượng đúng về hành vi dựa trên hệ thống câu hỏi của giáo viên đồng thời tạo hứng thú nhận thức, tình cảm tốt cho trẻ. Để đạt hiệu quả cao giáo viên có tạo tình huống có vấn đề thông qua việc tổ chức trò chơi cho trẻ, từ đó giúp trẻ nhận vấn đề đi đến giải quyết vấn đề, hình thành hành vi đúng.

Nhóm phương pháp tổ chức luyện tập hành vi cho trẻ:

Có thể sử dụng nhóm phương pháp này thông qua:

Tổ chức cho trẻ tập sử dụng những phương tiện hoạt động, giao tiếp: dưới hình thức luyện

tập thông qua những những trang phục, vật dụng trẻ sử dụng trong trò chơi, mục đích là tập cho trẻ sử dụng phương tiện, từ đó hình thành kỹ năng thể hiện hành vi, giáo dục sự nhạy cảm ở trẻ.

- Tổ chức cho trẻ tập hành vi trong trò chơi, trong cuộc sống: Thông qua những tình huống giả định, tình huống thật tạo môi trường giao tiếp cho trẻ, từ đó giúp trẻ nhận biết, hiểu được ý nghĩa của hành vi, hình thành hành vi tốt.

Nhóm phương pháp giáo dục ý thức thực hiện hành vi cho trẻ:

Để giáo dục ý thức thực hiện hành vi cho trẻ: Khi tổ chức trò chơi cho trẻ, giáo viên có thể sử dụng luật chơi giúp trẻ tự điều chỉnh hành vi của mình. Tổ chức cho trẻ đánh giá hành vi trong cuộc sống, tạo dư luận “tập thể” đối với việc thực hiện hành vi cho trẻ. Mục đích của nhóm phương pháp này nhằm giúp trẻ củng cố biểu tượng về hành vi, kích thích trẻ tích cực điều chỉnh hành vi cho phù hợp, đồng thời sử dụng sức mạnh của tập thể để điều chỉnh hành vi cho trẻ.

5. Những phương pháp giáo dục trên giáo viên có thể vận dụng phối hợp trong quá trình giáo dục trẻ thông qua các con đường sau:

Tổ chức các tiết học giáo dục vệ sinh:

Tổ chức tiết học giáo dục vệ sinh chuyên biệt là cách thức tác động trực tiếp đến nhận thức và hành vi của trẻ. Mục đích là trang bị cho trẻ những tri thức chủ yếu về vệ sinh, giúp trẻ nắm được các thao tác thực hiện trong từng hành động vệ sinh một cách chính xác, đúng đắn, làm cơ sở để luyện tập trong sinh hoạt hàng ngày. Các tiết vệ sinh có thể tổ chức theo từng nhóm nhỏ từ 8 – 10 trẻ vào các thời điểm làm vệ sinh cá nhân, trước khi ăn cơm, trước khi ngủ trưa... Trong quá trình tổ chức tiết học vệ sinh cá nhân, giáo viên có thể sử dụng các dụng cụ trực quan như tranh ảnh hoặc các dụng cụ vệ sinh cá nhân (vật thật)... để giúp trẻ dễ dàng nắm được cách thức thực

hiện, có hứng thú với việc thực hiện hành vi văn hoá vệ sinh.

Tổ chức các hoạt động vui chơi chứa đựng nội dung giáo dục thói quen văn hoá vệ sinh:

Chơi là quá trình trẻ học làm người, trải nghiệm những xúc cảm, tình cảm, hành vi của con người qua các vai khác nhau. Với các chủ đề chơi về “gia đình”, “cửa hàng bách hoá”, “trường học”, “bệnh viện”... Khi trẻ tham gia vào trò chơi cũng chính là quá trình trẻ tiếp nhận tri thức, kỹ năng, hình thành xúc cảm, tình cảm một cách tự nhiên không ép buộc... Ví dụ trong chủ đề “gia đình” giáo viên có thể tiến hành cho trẻ chơi các trò chơi với búp bê, kết hợp với các dụng cụ vệ sinh, hoặc sử dụng các trò chơi đóng kịch (bằng các vở kịch có nội dung ngắn gọn, có thể do giáo viên soạn thảo dựa trên những hành vi của trẻ đã quan sát được), để rèn luyện cho trẻ các thói quen văn hoá vệ sinh thông qua các bước tổ chức trò chơi như;

Chuẩn bị cho trẻ chơi: Cho trẻ làm quen với đời sống xung quanh (qua dạo chơi, tham quan, trò chuyện, trao đổi với trẻ...). Trong quá trình đó cần hướng trẻ chú ý tới hành động của con người, mối quan hệ của họ, kết hợp với giải thích động cơ hành động, tạo môi trường hoạt động, giúp trẻ dễ dàng sử dụng các vật liệu có sẵn và hoàn cảnh xung quanh để chơi.

- Tổ chức cho trẻ chơi: Cho trẻ đàm thoại trước khi chơi, đàm thoại giúp trẻ có cơ hội độc lập chuyển tri thức và kỹ năng đã biết để đạt mục đích chơi, lập kế hoạch tổ chức thực hiện và xác định những điều kiện cần thiết. Trong quá trình tổ chức, điều khiển quá trình chơi của trẻ, giáo viên có thể tham gia trực tiếp vào trò chơi với trẻ, giúp trẻ phát triển mối quan hệ trong trò chơi bằng cách mở rộng nội dung chơi, vai chơi, đánh giá vai chơi trong những tình huống cụ thể, hướng dẫn trẻ, kịp thời giúp trẻ điều chỉnh hành vi phù hợp. Sau khi kết thúc trò chơi, giáo viên với tư cách là người điều khiển trò chơi đánh giá hành động của trẻ, giao nhiệm vụ cho trẻ

tiếp tục luyện tập trong sinh hoạt hàng ngày để củng cố hành vi.

Lồng ghép vào các hoạt động học có chủ đích:

Trong quá trình tổ chức các hoạt động học tập cho trẻ, thông qua những môn học, bài học cụ thể như: Khám phá khoa học; Tự nhiên xã hội; Làm quen với tác phẩm văn học... giáo viên có thể tiến hành tích hợp nội dung giáo dục thói quen văn hoá vệ sinh cho trẻ. Tuy nhiên khi tiến hành lồng ghép giáo viên cần chú ý đảm bảo tính tự nhiên, hợp lý, khách quan của tri thức môn học; đảm bảo tính hệ thống, trọn vẹn của nội dung hoạt động học tập; đảm bảo tính vừa sức cho trẻ. Để lồng ghép nội dung giáo dục hành vi văn hoá cho trẻ thông qua các hoạt động học tập có hiệu quả, khi tiến hành tích hợp giáo viên cần nghiên cứu kỹ nội dung bài học, lựa chọn phương pháp, phương tiện dạy học phù hợp, từ đó xác định nội dung giáo dục thói quen hành vi văn hoá cụ thể cần lồng ghép, thời điểm lồng ghép và yêu cầu cần đạt được.

Tổ chức cho trẻ luyện tập trực tiếp, thường xuyên trong sinh hoạt hàng ngày:

Trẻ lứa tuổi mầm non có đặc điểm mau nhớt, chóng quên, vì vậy mỗi hành vi văn hoá vệ sinh đã hình thành cho trẻ cần phải được luyện tập củng cố một cách thường xuyên. Cho trẻ thực hành thường xuyên trong các thời điểm sinh hoạt hàng ngày (khi đón, trả trẻ, khi tổ chức cho trẻ ăn, ngủ, chơi học...), đó là cách luyện tập tốt nhất để giúp trẻ biến những kỹ năng đã hình thành trở thành kỹ xảo, thói quen. Ví dụ khi tổ chức cho trẻ ăn cô giáo hướng dẫn trẻ rửa tay, lau miệng trước và sau khi ăn; dạy trẻ trước khi ăn phải mời mọi người, khi ăn phải nhai kỹ, không được ngậm thức ăn trong miệng, không được dùng tay bốc thức ăn, không vừa ăn vừa nói chuyện; Trong giờ chơi cô giáo hướng dẫn trẻ cách chơi với đồ vật, đồ chơi, cách giao tiếp, giúp đỡ bạn trong quá trình cùng chơi; không được tranh giành đồ chơi với bạn, không được đập, phá làm hỏng đồ chơi... Khi trẻ thực hiện các hành động cô giáo cần giám sát,

kiểm tra, đánh giá, động viên khen ngợi kịp thời những trẻ làm đúng, làm tốt, hướng dẫn, uốn nắn, điều chỉnh những trẻ làm chưa đúng. Thông qua việc luyện tập thường xuyên, hàng ngày, với sự giúp đỡ và giám sát chặt chẽ của giáo viên, trẻ sẽ có được những kỹ năng thực hiện hành động có văn hoá vệ sinh, dần dần những kỹ năng đó sẽ trở thành thói quen, thành nhu cầu bên trong của trẻ.

Phối hợp với gia đình trong quá trình giáo dục trẻ

Hàng ngày trẻ chỉ sinh hoạt ở trường mầm non với thời gian nhất định, còn lại trẻ sống ở gia đình, chịu sự giáo dục của gia đình. Vì thế, nếu có sự kết hợp chặt chẽ giữa gia đình và nhà trường để thống nhất về nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức giáo dục tác động đến trẻ một cách đồng bộ, sẽ tạo điều kiện thuận lợi cho sự phát triển, hình thành hành vi văn hoá vệ sinh cho trẻ. Hồ Chủ Tịch đã dạy “Giáo dục ở nhà trường chỉ là một phần, còn cần có sự giáo dục ở gia đình, ngoài xã hội. Giáo dục nhà trường dù có tốt đến mấy nhưng nếu thiếu giáo dục ở gia đình và ngoài xã hội thì kết quả cũng không hoàn toàn” [3].

Để phối hợp với gia đình trong việc giáo dục thói quen văn hoá vệ sinh cho trẻ, giáo viên cần tiến hành trao đổi thường xuyên với phụ huynh trẻ thông qua giờ đón và trả trẻ hàng ngày, qua đó nắm bắt những đặc điểm, hành vi của trẻ ở gia đình. Đồng thời thông báo cho gia đình biết tình hình, những biểu hiện của trẻ ở lớp, những nội dung, yêu cầu giáo dục của cô đối với trẻ. Từ đó có cách thức tác động, phối hợp giữa gia đình và nhà trường trong việc giáo dục, rèn luyện hành vi văn hoá cho trẻ.

Thói quen văn hoá vệ sinh cũng chính là thể hiện trình độ văn hoá của con người, có thói quen văn hoá vệ sinh mỗi cá nhân sẽ tự bảo vệ, nâng cao sức khỏe cho bản thân, có lối sống văn minh, lịch sự. Chính vì vậy, cần thiết phải giáo dục cho trẻ những thói quen văn hoá ngay từ khi còn nhỏ. Hoạt động này

muốn đạt hiệu quả cao, trong công tác giáo dục, giáo viên mầm non cần phải có trình độ chuyên môn, năng lực sư phạm tốt, phải nắm vững nội dung chương trình giáo dục, biết cách lựa chọn phương pháp, hình thức tổ chức giáo dục, linh hoạt và sáng tạo trong tổ chức các hoạt động chăm sóc giáo dục trẻ. Biết cách tạo cho trẻ sự hứng thú, tích cực tham gia vào các hoạt động. Để làm được điều đó người giáo viên phải có lòng yêu trẻ, vững đặc điểm của trẻ, có sự kiên trì, nhẫn nại trong khi rèn luyện cho trẻ. Luôn gương mẫu trước trẻ trong việc thực hiện các hành vi văn hoá, vệ sinh. Thường xuyên trao đổi, kết hợp chặt chẽ với phụ huynh trong quá trình giáo dục trẻ. Làm tốt được điều này sẽ là biện pháp hữu hiệu góp phần nâng cao chất lượng giáo dục mầm non.

SUMMARY

EDUCATION OF CULTURAL SANITATION HABITS FOR PRESCHOOL CHILDREN - A MEASURE RAISING THE QUALITY OF PRESCHOOL EDUCATION

Nguyễn Thị Thanh Huyền*, Nguyễn Thị Thanh

College of Education - TNU

Educating hygiene habits is one of the tasks of educating a person in a comprehensive way. Preschool children need to be educated the hygiene habits such as habits of personal hygiene; eating; activities; communication in a polite way. The process of forming habits in children undergoes the following phases: understand how to do, form a skill; form techniques. To educate hygiene habits for kindergarteners, we can use the following approaches: emotional education for polite behavior, organize behavior training, educate awareness of the act. The process of Educating hygiene habits for children is done through the organization of sanitary education class, the recreational activities; integrating the intended learning activities, practicing directly in daily activities, coordinating with the family in the process of education.

Key words: *education, habits, culture of hygiene, preschool children, education quality.*

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. A.P.Trabokkaia (1971), *Những cơ sở lý luận về vệ sinh trẻ em*, Nxb Giáo dục.
- [2]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2010), *Hướng dẫn thực hiện Chương trình chăm sóc giáo dục trẻ mẫu giáo*.
- [3]. Đào Thanh Âm (chủ biên) (2002), *Giáo dục học mầm non tập 1, tập 2, tập 3*, Nhà xuất bản Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [4]. Lê Thị Thanh Huệ (2008), “Thực trạng giáo dục thói quen văn hoá vệ sinh cho trẻ mẫu giáo bé trường mầm non Quang trung – TP Thái Nguyên”, *Khoá luận tốt nghiệp*.
- [5]. Hoàng Thị Phương (2005), *Giáo trình vệ sinh trẻ em*, Nxb Đại học Sư phạm Hà Nội.
- [6]. giaoducmamnon.edu.vn.

* Tel: 0983 856727